

Nr 653.

Av herr **Hagård**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

De i Kungl. Maj:ts proposition vid årets riksdag nr 215 framlagda förslagen om vissa ändringar i 1946 års lag om folkpensionering i syfte att bättre än nu bereda möjligheter för folkpensionärerna att utnyttja sin arbetskraft och att inneha sparkapital eller annan motsvarande tillgång äro att hälsa med tillfredsställelse, liksom de möjligheter som nu skola beredas arbetsgivare att ordna pensioneringsfrågan för anställda utan att därigenom folkpensioneringens inkomstprövade förmåner minskas alltför mycket. Ett betydelsefullt steg har genom detta förslag tagits i riktning mot skälig och rättvis folkpensionering; pensionärerna behöva ej hämmas i den för många så naturliga böjelsen att fortsätta att delta i förvärvslivet, och man kommer även bort från den osunda principen att åldringarna skola kunna ut sättas för ett slags ekonomiska repressalier om de vidtagit åtgärder för att lägga av en slant för sin ålderdom.

Bostadstilläggets konstruktion.

Det hittillsvarande systemet med två kategorier bostadstillägg har tett sig irrationellt och opraktiskt. I synnerhet har konstruktionen av det särskilda bostadstillägget med dess brist på fasta normer medfört stor ojämnhet i kommunernas sätt att behandla denna form av bostadstillägg. I detta sammanhang bör rent principiellt uttalas, att man vid behandlingen av en fråga som rör åldringars ställning och ekonomiska förhållanden bör vara speciellt angelägen att undanröja alla moment som kunna orsaka tvister, irritation, missförstånd eller känslor av orättvis behandling. Detta dels därför att gamla människor lätt kunna missuppfatta myndigheternas beslut och åtgärder, dels på grund av angelägenheten att de gamla efter ett långt liv givas full rättvisa för deras insatser i samhället. Sammanslagningen av de båda tilläggen till ett ter sig därför som en riktig och rationell lösning.

Kommunernas bestämmanderätt.

Regeringsförslagets tankegång att kommunerna skola äga bestämmanderätt angående bostadstilläggen anser jag i och för sig riktig. Emellertid torde det icke vara tillrådligt att — såsom departementschefen förordat — vid lagstiftningen lämna frågan om bostadstilläggens storlek helt å sido. Visserligen har 1950 års folkpensionsrevision i sitt utlåtande anført, att reglering

av bostadstilläggets maximistorlek knappast vore möjlig, och tillägger att det icke vore lämpligt att förvägra kommunerna bestämmanderätt över bostadstilläggens storlek. Risker för att kommunerna ej skulle bevilja erforderliga tillägg är — enligt revisionens åsikt — obetydlig. I remissyttranden äro emellertid meningarna starkt delade på denna punkt. *Socialstyrelsen* anför att risk föreligger att kommunerna, i avsaknad av ett allmänt rättesnöre i fråga om tilläggens storlek, kunde tänkas ta till dem för snävt, så att åt pensionären beredes endast nödtorftig försörjning. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* befarar högst skiljaktig utformning av tilläggens storlek. Sakkunniga remissinstanser som *försäkringsinspektionen*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *pensionsstyrelsen*, *statskontoret* m. fl. understryka de risker som uppstå genom att bostadstilläggen helt normeras av kommunerna. Önskemål framföras om regler för bostadstilläggen i någon form, och pensionsstyrelsen beklagar t. ex. att folkpensionsrevisionen icke ägnat mer uppmärksamhet åt denna detalj.

Nuvarande förslags risker.

Då Kungl. Maj:ts förslag icke normerar de nya bostadstilläggens storlek, uppstår risk för stora och icke sakligt motiverade olikheter olika kommuner emellan. Risk föreligger för att tilläggen av kommunalekonomiska skäl bli för knappt tilltagna till skada för folkpensionärerna. Å andra sidan kan det också befaras att bostadstilläggen bli för högt tilltagna, vilket drabbar staten som då får alltför stora utgifter för sin kostnadsandel. Pensionsstyrelsen har också anfört att ojämnheter av större omfattning än hittills måste befaras uppkomma vid övergången till det föreslagna systemet, som bygger på kommunala och av sammanhållande direktiv obundna skälighetsavgöranden. Staten bindes på förhand vid avsevärda statsbidragsutgifter som icke kunna överblickas och som utan garanti mot missbruk bli beroende av de enskilda kommunernas beslut om de kommunala folkpensionstilläggen och om dessa tilläggs belopp.

Det torde vara nödvändigt att en minimi- och maximigräns för de nya bostadstilläggen på något sätt åstadkommes. Därigenom undanröjas riskerna för orättvisor, tvister, ökad byråkratisk tungroddhet och olika ställningstaganden inom kommunerna. Huvudändamålet med en sådan normering, att tillfredsställande säkerställa pensionärernas rätt till skäliga bostadsbidrag, uppnås också därigenom på enklaste sätt.

Departementschefens resonemang mot en i lagen fastställd normering förefaller något vagt. Det är riktigt att det förtroende man ger kommunerna torde sporra dessa till rättvis avvägning. Med kännedom om de friktionsmoment som kunna dyka upp på detta område måste man emellertid befara att kommunerna kunna få rent interna svårigheter att åstadkomma en avvägning. Det torde vara riktigare att redan på förhand söka undanröja dessa riskmoment. Även här bör nog också betonas vikten av att de som det gäl-

ler, pensionärerna, redan i lagstiftningen finna den trygghet och garanti för rättvisa, som de behöva. Departementschefen har visserligen anfört att spørgsmålet kan få tagas under förnyad omprövning om utvecklingen skulle tendera att ej följa rätta linjer. Pensionärerna själva torde emellertid före- draga att redan från början få garanti för rättvisa. *Folkpensionärernas riksförbund* har också krävt att det förslag, som läggs inför riksdagen, får en så klar och tydlig form, att pensionärernas rätt skyddas och att oklara formuleringar i texten icke kunna ge anledning till godtycke eller snedvridning av de beslut som varit lagstiftarnas mening. I detta yttrande torde alla parter instämma.

Lösning av normeringsfrågan.

Olika instanser ha framlagt förslag om praktisk lösning av frågan om minimi- och maximibegränsning av de nya bostadstilläggen. Det torde icke vara lätt att finna den riktiga formeln. Att låsa fast beloppen synes mig icke vara någon praktisk lösning, och att lägga avgörandet i Kungl. Maj:ts hand skulle innebära en alltför betungande apparat. Det riktiga torde vara att överlämna till pensionsstyrelsen att pröva grunderna för de kommunala bostadstilläggen. Denna instans är sakkunnig på området och får då också möjlighet att överblicka och i viss mån reglera de utgifter staten får vidkännas för sin andel i tilläggen. Pensionsstyrelsen har utan tvivel den auktoritativa kompetens som är erforderlig för att tillfredsställande reglera denna detalj.

Vad slutligen angår inkomstprövningen för bostadstilläggen har från vårt håll principiellt hävdats att denna borde slopas. De skäl som departementschefen anfört ur statsfinansiell synpunkt för dess bibehållande torde emellertid i dagens läge få godtagas.

Rörlig pensionsålder.

I motioner till årets riksdag (I: 311, II: 406) har spørgsmålet om den rörliga folkpensionsåldern tagits upp. Även i motionen om åldringsvårdens planering (I: 186, II: 263) har detta problem berörts. Ökad livslängd, ökad fysisk och andlig vigör gör det numera möjligt för pensionärerna att frivilligt stanna kvar en tid i förvärvsarbetet. Åldersforskningen i alla länder har också konstaterat att fortsatt arbetsinsats av lämpligt slag på ett påfallande sätt befrämjar de gamlas hälsa. Härtill kommer att samhället väl behöver de äldres arbetskraft.

1950 års folkpensionsrevision har också tagit upp folkpensionsåldern, d. v. s. ett system med ålderspensioner differentierade efter pensionsålder, så att den enskilde ägde uppskjuta tidpunkten då ålderspensionen började utgå mot en kompensation av ett högre pensionsbelopp, uträknat efter försäkringstekniska grunder. Revisionen ansåg sig icke kunna tillstyrka detta

och ansåg systemet icke få betydelsefulla verkningar i Sverige. De önskemål som här föreligga kunde emellertid, ansåg revisionen, realiseras i viss mån genom utnyttjande av och förbättring av den frivilliga statliga pensionsförsäkringen. Inom denna försäkring kunde möjligheter skapas för den försäkrade att genom pensionsstyrelsens försorg få utfallande åldersbelopp överförda som avgifter till den frivilliga försäkringen med utbetalning av den frivilliga pensionen senast vid 72 års ålder.

Enligt min mening har utvecklingen gått därhän att de äldres möjligheter och vilja till arbetsinsats böra stimuleras på alla sätt. Därtill kommer att de medicinska skälen för att de gamla skola få fortsätta sitt arbete, var och en efter sin förmåga och lust, äro tungt vägande. Frågan om pensionärernas möjlighet till kompensation för sitt arbete är därför värd att tas upp, eventuellt med utgångspunkt från folkpensionsrevisionens förslag om utnyttjande och förbättrande av den frivilliga statliga pensionsförsäkringen. Önskvärt är därför att frågan ägnas uppmärksamhet i fortsättningen.

Besvärsrätten.

I fråga om besvärmöjligheterna över pensionsstyrelsens beslut synes mig lagstiftningen icke tillfredsställande. Det bör i ett land som Sverige vara en självklar rätt att den enskilde medborgaren får anföra besvär hos Konungen även när det gäller pensionsfrågor. Önskvärt vore givetvis att en särskild socialförsäkringsdomstol infördes som prövningsinstans. Så länge en sådan emellertid icke skapats böra i pensionsfrågor medborgarna ha rätt att klaga utan att som nu är fallet först behöva inhämta pensionsstyrelsens medgivande. Kommunala nämnder m. fl. skola begära tillstånd av justitiekanslern, vilket också förefaller vara en onödigt tillspetsad metod. I väntan på en kommande socialförsäkringsdomstol synes det mig därför lämpligast att regeringsrätten får bli klagoinstans i pensionsfrågor i vanlig ordning.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta, dels att det kommunala bostadstillägget skall minimi- och maximibegränsas genom att avgörandet om dess storlek lägges i pensionsstyrelsens hand,

dels ock att besvär över pensionsstyrelsens beslut i folkpensionsfrågor må, utan att särskilt medgivande härtill behöves inhämtas från pensionsstyrelsen eller justitiekanslern, anföras hos regeringsrätten; ävensom

att vederbörande utskott måtte låta utarbeta förslag till härför erforderliga ändringar av lagen om folkpensionering.

Stockholm den 29 april 1952.

Alarik Hagård.